

עולת
שבת
בישבתו

שלה

מתורתם של רבותינו הקדושים ממונקאטש

עולת שבת בשבתו

תוכן עינים

ניצוצי אור

ביאה לארץ ישראל בדרך ובכח התורה / על שליחות רשות אין
הבטחה / לחוק אמונת ד' אחד / מסירת נפש למען הגאולה /
חיים למשיח בן יוסף / הוספת אות יו"ד – רמז לענווה / 'נפש
חיה הוא שמו' / תיקון המדות בארץ ישראל / דורן לתלמידי
חכמים / יהושע בטח בברכת משה רבו / מעלת האבות שלא
הרהרו אחר ד' / כח עמלק נגד תמימות ואמונה / ז' מדות - זה
לעומת זה / 'הפורש מן כפורש מחייו' / כשלומדים תורה
אין לאומות שלוטה עלינו / מרגלים פגמו במדת 'אמת' / 'לא
ידח ממנו נדח' / גזירות חורבן בתי מקדש על ידי המרגלים /
הקדים עסקי עבודת ד' לפני עסקי עולם הזה / לדחות מיד
ממחשבתו הרהור רעה / צדיקים בעולם יתפללו בעד הבאים
על קברם / הוראת שעה – בלי התראה / ספיקו של משה
במועשה דמקושש / ציצית גם למתים שיעמדו לתחיה /
להתבונן מה יהא בסוף ותכלית הענין / המחשבה היא העבירה
/ הצבוע גרוע מכולם

ילמדנו רבינו

בכיה לדורות

לכנת הספיר

כל נשיא בהם (יג, ב) / ויעלו ויתרו את הארץ... (יג, כא) / בבואכם
אל הארץ (טו, יח) / באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לד'
(טו, יט)

הלכה ומנהג

ויעלו נגב ויבא עד חברון (יג, כב)

מילין שפירין

את ד' הוא מגדף ונכרתה הנפש ההוא גו' (טו, ל).

יומא דהילולא

הרה"ק רבי קלונימוס קלמן הלוי אפשטיין ז"ע
בעל מאור ושמש

יוצא לאור על ידי:

הוצאת אמת

אור תורה מונקאטש

מכון להר"ל ולהפיץ ספרי רבתינו הקדושים

Published By:

Emes Publishing Inst.

Ohr Torah Munkacs

P.O.B. 393

Brooklyn, New York 11219

Tel: 347.408.5208

Fax: 718.504.3526

Email: EmesOnline@gmail.com

כל הזכויות שמורות ל:
הוצאת אמת

Copyrighted © 2020 by:

Emes Publishing Inst.

All rights reserved to publisher

The entire text has been newly

edited designed and set.

No part of this book may be

reproduced in any form,

including information storage

or retrieval, in whole or in part,

without written permission

from the copyright holder

רובי המאמרים הופיעו

בליניו 'חודש בחדש'

שיצאו לאור על-ידי:

איחוד חסידי מונקאטש

עימוד ונגיפיק

אלעזר בראדי

929.301.6149

ניצוצי אור

◇◇◇◇◇ על שליחות רשות אין הבטחה ◇◇◇◇◇

שלח לך אנשים (יג, א)

ברש"י: אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח. במלים אלו יתורץ הקושיא והלא שליחי מצוה אינן ניזוקין (פסחים ח, ב), ואם-כן איך נכשלו המרגלים בשליחותם. ולהאמור ניחא, כי הקב"ה השיבו אם תרצה שלח, היינו שזו לא שליחות מצוה אלא רשות, ועל שליחות רשות אין הבטחות המנעות הנזק.

היים ושלום

◇◇◇◇◇ לחזק אמנות ד' אחד ◇◇◇◇◇

איש אחד איש אחד למטה אבותיו תשלחו (יג, ב)

איש אותיות שמע ישראל י' אלקינו י' אחד, כידוע מאגרא דכלה. ויש לפרש שהתמנות ה"איש אחד" על העדה תהיה כדי לחזק האמונה כי ד' אחד. וזה "למטה אבותיו", כי זו היתה עבודת האבות אברהם יצחק ויעקב.

כ"ק ארמו"ר שליט"א

◇◇◇◇◇ בביאה לארץ ישראל בדרך ובכח התורה ◇◇◇◇◇

שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען (יג, ב)

כוונת הפנימית של היוצר בראשית יתברך שמו הוא, שביאת הארץ לא יהא בדרך הטבע, אלא באופן ניסי. אכן בזה טעו המרגלים, וחשבו שביאת ארץ הקודש יהיה בדרך הטבע, ולכן נתיארו מגבורות הטבעית של יושבי ארץ כנען. וזהו שאמר "שלח לך אנשים", דהנה "אנשים" ראשי תיבות אליהו, נחמיה בן חושיאל, שילה, ינון, מנחם, שמות של אליהו הנביא וגואלי צדק (עיין מדרש תהלים ס ג, וסנהדרין צח, ב), דהיינו שביאתם לארץ יהיה על-ידי משיח צדקנו. אבל לזה יכולים לזכות רק אם באים לארץ ישראל בכח התורה. ולכן המשיך "ויתרו" לשון תורה, "את ארץ כנען", שיבואו לארץ הקודש בדרך התורה.

שם שלמה

שכשכתב משה הפסוק (במדבר יב, ג) והאיש משה עניו מאד, כתב ענו ללא "י", מחמת ענוותנותו, ומהמעט דיו שנשאר זכה לקרני הוד. ולכן כשראה משה ענוותנותו הוסיף לו "י", לרמוז שהוא עניו באמת.

תפארת בנים

○○○○○○○○○○'נפש חיה הוא שמו'○○○○○○○○○○

ויקרא משה להושע בן נון יהושע (יג, טו)

ברש"י: התפלל עליו י-ה יושיעך מעצת מרגלים. וצ"ב, וכי כדי להתפלל עליו צריך לשנות שמו. ונראה שהיה נצרך שתהא זאת כל חיותו להניצל מהם, ולולי זאת לא היה ניצל. לכן שינה שמו, שנפש חיה הוא שמו.

כ"ק ארמו"ר שליט"א

○○○○○○○○○○תיקון המדות בארץ ישראל○○○○○○○○○○

ומה הארץ השמנה היא אם רזה (יג, כ)

בענין חטא המרגלים, י"ל על-פי הידוע בטבעי סוג בני אדם ששינוי פרצופיהם ודיעותיהם תלוי הרבה לפי הגליל והמדינה שנתגדלו בה, כגון ארץ שמנה מגדלת אנשים עבי-כרס ועל-ידי כך הם גאותים בדעותיהם, או ארץ רזה מגדלת אנשים שפלים הנוטים לעצבות. ולכוונה זו שלח משה רבינו המרגלים כדי לידע כל שבט ושבט היכן להושיבו בארץ-ישראל לפי מידת תכונותיהם, ועל-ידי-כך יבואו לתיקון המדות על-דרך האמת. אמנם המרגלים טעו בכך, ולא הבינוהו על כוונה זו, כי אם כפשוטו שכונת משה רבינו על דרכי הטבע והמלחמה מהיכן נוחה להיכבש, וזה היתה חטאם.

חיים ושולם

○○○○○○○○ מסירת נפש למען הגאולה ○○○○○○

למטה יששכר יגאל בן יוסף (יג, ז)

בזוהר הקדוש (ח"א קנח, א) דרשו שמו של יששכר על-שם הכתוב (ירמיה לא, טו) יש-שכר לפעולתך נאום ד' ושבנו בנים לגבולם. אמנם כדי לזכות לשכר זה, שישבו הבנים לגבולם, כתב היערות דבש (חלק א דרוש א ד"ה ולירושלים) צריך כל אחד לקבל מסירות נפש על עצמו, שאם עיכוב ביאת המשיח הוא בעונו, יהא מוכן שיסלקו אותו מעולם הזה. וזו שאמר "יששכר" יש שכר "יגאל" לזכות לגאולה שלימה, אזי "בן יוסף" צריך למסור נפשו, בבחינת משיח בן יוסף.

חיים ושולם

○○○○○○○○○○חיים למשיח בן יוסף○○○○○○○○○○

למטה יששכר יגאל בן יוסף (יג, ז)

איתא בזוהר הקדוש (ח"ג ער, א) שבזכות התורה יגאלו ישראל מן הגלות. והיינו שיוכלו ליתן חיים למשיח בן יוסף שלא יהרג. וזה שרמזו כאן הכתוב "למטה יששכר" היינו יששכר שהוא יושב אהלים, בזכותו "יגאל בן יוסף".

חיים ושולם

○○○○○○○○○○הוספת אות יו"ד -רמז לענווה○○○○○○○○○○

ויקרא משה להושע בן נון יהושע (יג, טו)

בתרגום יונתן: כד חמא משה ענוותנותו קרא להושע בן נון יהושע. יש לפרש על-פי דברי המדרש (שמו"ד פמ"ז ו) שכשכתב משה את התורה נשאר בקולמוס מעט דיו והעבירו על ראשו ומזה זכה לקרני הוד. וביאור האור החיים הק' (שמות כד, ט)

◇◇◇◇◇ כח עמלק נגד תמימות ואמונה ◇◇◇◇◇

עמלק יושב בארץ הנגב (יג, כט)

עמלק רצונו להתחכם היפך הציווי של (דברים יח, יג) תמים תהיה עם ד' אלקיך. ולכן הוא יושב בארץ הנגב, כי אמרו חז"ל (ב"ב כה, ב) הרוצה להחכים ידרים, וקליפת עמלק נמצאת אצל המתחכמים, ולא במאמינים באמונה פשוטה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א

◇◇◇◇◇ ז' מדות - זה לעומת זה ◇◇◇◇◇

וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות

(יג, לב)

אמר החוזה מלובלין זי"ע, אשר הז' עמים שבארץ כנען מכוונים נגד ז' מדות דטומאה. וזהו שיראו ואמרו המרגלים "וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות", מדות נגדיים למדות הקדושה. אמנם היה להם להתבונן, שבהתחזקות מדות הקדושות תתבטל כחם.

יודעי בינה

◇◇◇◇◇ 'הפורש ממך כפורש מחייו' ◇◇◇◇◇

וילנו על משה ועל אהרן גוי' לו מתנו גוי' (יד, ב)

אמרו חז"ל (זבחים יג, א) גבי רבי עקיבא "כל הפורש ממך כפורש מחייו". ובדואי שכן הוא גם גבי משה ואהרן, שהפורש מהם כפורש מחייו. ולכן אף שמתחילה היו להם טענות רק על הארץ, אבל כיון ש"וילנו על משה ועל אהרן כל בני ישראל", ופרשו מהם, כפרשו מחייהם, וממילא אבדו טעם חיים, ואמרו "לו מתנו".

כ"ק אדמו"ר שליט"א

◇◇◇◇◇ דורן לתלמידי חכמים ◇◇◇◇◇

ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי בכורי

ענבים (יג, ב)

"ולקחתם מפרי הארץ" שיבואו דורן מפרי הארץ המשובחים לתלמידי-חכמים והקדושים, ועל-ידי-זה יהיה "ימי בכורי ענבים" כי המביא דורן לתלמיד חכם כאלו הקריב בכורים (כתובות קה, ב).

שם שלמה

◇◇◇◇◇ 'הושע בטוח בברכת משה רבו' ◇◇◇◇◇

ויעלו בנגב ויבא עד חברון (יג, כב)

וברש"י: כלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות. וי"ל שיהושע היה בטוח בברכת רבו משה, אכן כלב שלא קיבל ברכתו נזקק לעורר זכות אבות. ולכן "כלב לבדו הלך שם".

חיים ושלים

◇◇◇◇◇ מעלת האבות שלא הרהרו אחר ד' ◇◇◇◇◇

ויעלו בנגב ויבא עד חברון (יג, כב)

וברש"י שכלב הלך שם ונשתטח על קברי אבות שלא יהא ניסת לחבריו. ויש לפרש על-פי מה שכתב רש"י (שמות ו, ט) אמר לו הקב"ה למשה, חבל על דאבדין ולא משתכחין, יש לי להתאונן על מיתת האבות כו', כשבקש אברהם לקבור את שרה לא מצא קבר עד שקנה בדמים מרובים ולא הרהר אחר מדותי כו'. ולכן התפלל כלב בחברון, שיזכה למעלת האבות, שלא הרהרו אחר מדות השי"ת אפילו בענין מערת חברון.

כ"ק אדמו"ר שליט"א

כשלוּמדים תורה אין לאומות שלושה עלינו.

ו'ד' אתנו אל תיראם (יד, ט)

כשישראל לומדים תורה והקב"ה משרה שכינתו בתוכם, אין בכוח האומות לשלוט עליהם. ורק כ"שישראל משליכין דברי תורה לארץ, המלכות הרשעה הזאת גוזרת ומצלחת" (ירושלמי ראש השנה פ"ג ה"ח). ולכן, כשאמרו המרגלים "לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו", השיבו כלב ויהושע "ו'ד' אתנו - אל תיראום", כלומר אם נלמוד תורה שיהיה השכינה שרויה בתוכנו, אין לשונא כוח לשלוט בישראל, כי כל המקבל עליו עול התורה מעבירין ממנו עול מלכות הרשעה.

תפארת בנים

מרגלים פגמו במדת 'ואמת'

סלח נא לעון העם הזה (יד, ט)

איתא במדרש (פרקי דרבי אליעזר פמ"ה א): אמר הקב"ה למשה, אילו אמרת סלח נא לכל עוונות ישראל עד סוף כל הדורות, העת ההיא היתה עת רצון, אלא אמרת סלח נא לעון העם הזה, על מעשה העגל, הרי הוא כדבריך. ולהבין למה באמת לא התפלל משה בעד כל הדורות, י"ל על-פי מה דאיתא בזוהר (ח"ג סא, ב) דעל-כן לא הזכיר משה מדת "ואמת" בשעה זו, כיון דהמרגלים דיברו בשקר, לא רצה משה לעורר קטרוג באומרו מדת "ואמת". וזו הוא גם הסיבה שלא ביקש שיתקיים התיקון לעולם, כי רק במדת אמת יכולין לפעול זה, כמו שנאמר (משלי יב, יט) "שפת אמת תכון לעד".

יודעי בינה

לא ידח ממנו נדח

עד מתי לערה הרעה הזאת (יד, כז)

וברש"י: מכאן לעדה שהיא עשרה. וצריכין להבין למה למדו זה דוקא מעדת מרגלים. ויש לומר דהנה אמרו חז"ל (סנהדרין קט, ב) מרגלים אין להם חלק לעולם הבא. מכל-מקום לא ידח ממנו נדח כתיב (שמואל ב יד, יד), ולכן בא לימוד ענין קדושת-השם מעדת מרגלים כדי להמציא להם זכות גדולה. ואף-על-פי שמצד עוונם נחייבו שלא יהיה להם חלק לעולם-הבא, אבל מצד שלמדו ישראל על ידם הלכות קדושת ד' - יתעלו.

חידושי בני יששכר

גזירות חורבן בתי מקדש על ידי המרגלים

חי אני נאום ד' אם לא כאשר דברתם

באזני (יד, כח)

יש-לפרש, על-דרך דאיתא בסנהדרין (קז, ב) דעל-ידי חטא המרגלים נגזר שני חורבנים בית-המקדש הראשון ושני, ולולא דברי המרגלים היה כבר ביאתם לארץ אז - ביאה קיימת, והיה השם הוי' נקרא כמו שהוא נכתב, ולא כאשר הוא בגלותו בבחינת טמיר ונעלם. וזהו-שאמר "חי אני" לשון שבועה, כפשוטו, "נאום" לשון דיבור, "הוי'", שגם בדיבור יהיו נואמים השם הוי' ככתבתו, "אם לא כאשר דברתם באזני" ולולא שדברתם באזני הוצאת דיבה.

שם שלמה

מחשבה, ו"הר" מורה על היצר-הרע (סוכה נב, א). והיינו שהם התחכמו לחשוב מחשבות שיש בהן תאות גשמיות, "לאמר הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ד'", שכוונתם שיוכלו להעלות מחשבות אלו לשורשם. על-זה הזהיר להם משה "למה זה אתם עוברים את פי ד'", מדוע אתם מהרהרים במחשבות אלו, והלא כל המהרהר ביום כו' (כתובות מו, א) נמצא בא ח"ו לעבור פי ד'. "והיא לא תצלח", שלא יועיל כלום במעשיו, "כי אין ד' בקרבכם", אינכם עדיין במדריגה גדולה כל-כך שתוכלו להעלות המחשבות. "ולא תנגפו לפני אויביכם", כי אם תנסו להרהר בעניינים אלו, הרי "שנפלתם בחרב", כי הרהורים אלו הם כאש בנעורת.

תפארת בנים

◇◇◇צדיקים מתפללים בעד הבאים על קברם◇◇◇

**דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם
בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם
שמה והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו
תרומה לד' (טו, יח-יט)**

"דבר אל בני ישראל" הצדיקים, "בבואכם אל הארץ", היינו לעולם-הבא שנקרא ארץ, על-דרך הכתוב (ישעיה ס, כא) ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ. "אשר אני מביא אתכם שמה", כי זה סוף כל אדם כו'. "והיה באכלכם מלחם הארץ", כאשר תתענגו מתענוג גן-עדן ועולם-הבא, לא תקבלו כל התענוג לכם, רק תתפללו שמה בעד הבאים אליך, על הקבר, לשפוך שיח, שיקבל ד' תפלת עמו ישראל. כי בזה "תרימו תרומה לד'", תתרומם ותתגדל שמו יתברך, ותתחזק האמונה בעולם.

תפארת בנים

◇◇◇עסקי עבודת ד' לפני עסקי עולם הזה◇◇◇

**וישכימו בבוקר ויעלו אל ראש ההר ג'
למה זה אתם עוברים את פי ד' (יד, ט)**

ידוע שאדם צריך לתת קדימה לעבודת ד' טרם יעסוק בעניני עולם הזה, היינו שתיכף כשיעור משנתו יקבל עליו עול מלכות שמים וילמד ויתפלל, ואחר כך יתעסק בצורכי עולם הזה כדי צרכו. וזהו שאמר "וישכימו בבוקר ויעלו אל ראש ההר" שנתנו קדימה ליצר הרע שנדמה כהר (סוכה נב, א), "לאמר הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ד'" בטענה, מה הנפקא מינה מה קודם למה, הרי בסוף אנו עוסקים בלימוד ותפלה. ועל זה משיבם משה "למה זה אתם עוברים את פי ד'" מלשון אין מעבירין על המצות (יומא לג, א), מדוע אתם מקדימים את עסקיכם לחפצי שמים, "והיא לא תצלח", בדרך זו לא תצליחו אף בעניני עולם הזה.

תפארת בנים

◇◇◇לדחות מיד ממחשבתו הרהור רעה◇◇◇

**וישכימו בבוקר ויעלו אל ראש ההר ג'
ויאמר משה למה זה אתם עוברים את פי
ד' והיא לא תצלח (יד, ט-מא)**

ידוע מספרים הקדושים שאם בא לאדם איזה הרהור של תאוה רעה, צריך לדחפו תיכף ומיד ממחשבתו. אבל לעומת זה הצדיק, בבוא אליו מחשבות כאלו, צריך שיעלה את הרהורו לשורשו. כגון, אם בא לו הרהור מעניני אהבה, עליו להעלותו לעניני אהבה שבקדושה, לאהוב באותו אהבה את השי"ת תורתו ומצוותיו.

וזהו שאמר הפסוק "וישכימו בבוקר ויעלו אל ראש ההר", "ראש" מורה על

◇◇◇◇◇ ציצית גם למתים שיעמדו לתחיה ◇◇◇◇◇

ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדרתם
(טו, לה)

"לדרתם" היינו גם לנפטרים. אף שהמתים חופשים מן המצוות (שבת ל, א), עתידים לעמוד עם אותם הבגדים בעת אשר יעמדו כל הזרות יחד (כתובות קיא, ב). על כן תעשו גם להם ציצית. ויש לרמוז לזה, "ציצית על כנפי בגדיהם לדרתם", סופי תיבות למתים.

אגרא רכלה

◇◇◇◇◇ להתבונן מה יהא בסוף ותכלית הענין ◇◇◇◇◇

ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם (טו, לה)
הנה כשהיצר הרע מסית להאדם שיעשה עבירה יש עצה להינצל, על-ידי שיסתכל מה יהא בתכלית הענין, הלא בסופו יתחרט כי רע ומר יהיה לו אחר-כך. והנה ציצית הוא ענין הסתכלות, כמו (שיר השירים ב, ט) מציץ מן החרכים, ובגד הוא עבירה כמו (ירמיה ה, יא) בגדו בי, וכנף הוא ענין סוף, כמו סוף הבגד. וזה שאמר הכתוב "ועשו להם ציצית" שיסתכלו 'על כנפי בגדיהם' על הסוף של בגידות העבירות, מה יהיה אחר-כך הלא מר יהיה לו בסופו, ד' יצילנו, ועל-ידי-זה ינצל מן העבירה.

יודעי בינה

◇◇◇◇◇ המחשבה היא העבירה ◇◇◇◇◇

ולא תתורו אחרי לבבכם (טו, לט)

אמרו חז"ל (יומא סט, א) הרהורי עבירה קשין מעבירה. וקשה, הרי אמרו חז"ל (קידושין לט, ב) שלישראל אין הקב"ה מצרף מחשבה רעה למעשה. אולם החילוק הוא, דמה שאמרו חז"ל שאין הקב"ה מצרף

◇◇◇◇◇ הוראת שעה - בלי התראה ◇◇◇◇◇

ויניחו אותו במשמר כי לא פורש מה
יעשה לו ויאמר ד' גו' (טו, לה)

ידוע קושית המפרשים (עיין בעלי תוספות על התורה וחזקוני כאן), הלא מדיני התראה שיודיעוהו באיזו מיתה ימיתוהו (סנהדרין פ, ב), ואם-כן כאן שלא ידעו איזו מיתה תגיעוהו, הרי אין התראה, וממילא פטור הוא. אלא בעל כרחך תירצו, דגזירת הכתוב היה בהוראת שעה. ויש לומר שקושיא זו גופא רמוזה בפסוק, שלכן הניחוהו במשמר "כי לא פורש מה יעשה לו", כלומר כי לא פורש למקושש בשעת התראתו מה יעשה לו, באיזה מיתה ימיתוהו. "ויאמר ד' אל משה גו'", בהוראת שעה.

חיים ושלום

◇◇◇◇◇ ספיקו של משה במעשה דמקושש ◇◇◇◇◇

ויניחו אותו במשמר כי לא פורש מה
יעשה לו (טו, לה)

לכאורה הוה ליה למימר בקצרה - כי לא פירש מהו עונשו. "מה יעשה לו" למה לי. ונראה על-פי המדרש (תרגום יונתן במדבר טו, לב) שמקושש לשם שמים נתכון, כדי שימיתוהו וידעו כולם כי מצות שבת נוהגת במדבר. ולפי-זה כיון שכונתו לא היתה לעבור את פי ד', אלא אדרבא לשם שמים נתכוון, אם-כן נסתפק משה רבינו מה עושים עמו. אם נהרגהו - הרי לא נתכון למרוד ח"ו, ואם לא נהרגהו - הרי שיתחלל שם שמים ויאמרו שמצות שבת אינה נוהגת במדבר. על-כן נתנוהו במשמר, "כי לא פורש מה יעשה לו", לו דייקא.

חיים ושלום

ילמדנו רבינו

בניה לדורות

תורה מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א - כ"א סיון תשס"א

ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא (יה, א). דרשו חז"ל (תענית כט, א) אותה לילה ליל תשעה באב היה, ואמר להם הקב"ה, אתם בכיתם בכיה של חנם ואני קובע לכם בכיה לדורות. והענין צ"ב, דהרי בכיה של מ' באב היא הבכיה על חורבן בית המקדש וגליות ישראל במשך אלפי שנים, וכל האלפים ורבבות מישראל שנשרפו ונהרגו על קידוש ד', והאיך יתכן שיהא כל זה עונש על בכיה אחת של חנם.

הנה המרגלים הוציאו דבת הארץ שהיא "ארץ אכלת יושביה הוא וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות" (שם יג, לב). ופירש"י "אנשי מדות", גדולים וגבוהים. ולכאורה נמצא דבריהם סותרים אהדדי, שאם היא ארץ אכלת יושביה, איך ראו בה אנשי מדות גדולים וגבוהים. ומבאר הרמב"ן ז"ל, שאמרו שיען והארץ אכלת יושביה, לכן לא תסבול בני אדם בינונים, זולתי הענקים ואנשי מדות שהם בעלי כח החזקים בטבעם אשר הם עצומים בגבהם וקומתם יכולים להתקיים בארץ ההוא, והיינו שתגדל אנשים גדולים מאד, ותמית שאר בני אדם כולם, עכת"ד.

ובדבריו הק' יובן למה אמרו (לעיל לב) לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו. היינו כי חשבו עצמם רק לבינונים, וחשבו שכמו שארץ ישראל גבוהה

מכל הארצות בגשמיות, כן הוא גם ברוחניות, ולכן אין לאנשים קטנים ובינונים קיום בה.

וּנְרָאָה לומר לפי זה, שבזה היתה בכייתם בכיה של חנם בחשבם עצמם לבינונים אשר לא יוכלו להתקיים בארץ ישראל ששם הוא מקום המיוחד רק לגבורים וענקים. ועל כן אמר להם הקב"ה "אני קובע לכם בכיה לדורות", אשר בה תכבו על כי "מפני חטאנו גלינו מארצנו כו'", ויתבונן בזה כל אדם, שאם הוא חשוב כל כך עד שבעוונותיו החריב את בית מקדשנו, בודאי שהוא גדול וענק, נשמת אלוך ממעל, אשר עליו אמר הקב"ה (שמות ד, כב) בני בכרי ישראל, ובודאי יכול במעשיו ומצוותיו לפעול עת רצון שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, ואם כן בכיה זו של דורות אינה העונש על הבכיה של חנם, אלא היא תיקונו, שמעתה לא יבכו בכיה של חנם, אלא יבכו באמונה שלימה, שעל ידי דמעותיהם של ישראל יגאלו ישראל בגאולה שלימה ויבנה בית המקדש, כמו שנאמר להם בנבואה (ירמיהו לא, ה) בבכי יבאו ובתחנונים אובילים אוליכם אל נחלי מים בדרך ישר לא יכשלו בה.

וַיֵּשׁ להוסיף בזה, על פי מאמרם (כנא בתרא כה, ב) "הרוצה שיחכים ידרים, וסימנך מנורה בדרום". ויש לפרש שילמדו דרכי החכמה מהמנורה, בה נאמר (במדבר ה, ד) וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרחה מקשה הוא כמראה אשר הראה ד' את משה כן עשה את המנרה. ואמרו חז"ל (במדבר רבה פט"ו ד) "מקשה זהב", כלומר מה קשה היא לעשות, שהרבה יגע בה משה, כיון שנתקשה אמר לו הקב"ה למשה טול ככר זהב והשליכו לאור והוציאווהו והיא מעצמה נעשית. לפיכך אמר לו הקב"ה למשה אם הזהרתם להיות מדליקין לפני, אני משמר את נפשותיכם מכל דבר רע, שנמשלו נפשות כנר כו'. ואת זה צריך כל אחד ללמוד מהמנורה, שאל לו לדאוג על קושי העבודה והיגיעה בה, אלא יעשה ויעסוק בתורה ובעבודה כפי כוחו, והשאר מעצמה נעשית.

וַזֶּה שצום משה רבינו "עלו זה בנגב" היינו בחינת מנורה בדרום, שאין לכם לפחד ולדאוג שמא ח"ו לא יהיה לכם קיום בארץ ישראל כי כולה מוקשה היא, אלא טרחו ותתייגעו בה כפי כוחכם, ותעשה על ידי מי שיעשה.

וְלִזֶּה אמרו חז"ל (תדא"ר כה) חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי, שאף שאם ראשונים כמלאכים כו' ובדרך השכל אי אפשר להשיג כלל האיך יגיעו מעשינו למעשה אבותינו, מכל מקום צריך לעשות מה שבכחנו, להדבק בדרכי אבותינו צדיקי מאורי העולם, והשאר תעשה מעצמה.

לבנת הספיר¹

כל נשיא בהם (יג, ב)

סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א ששמע מהמשב"ק הרה"ח ר' חיים בער ז"ל, שרבינו בעל דרכי תשובה זי"ע סיפר:

בערב שבת הראשון שלאחרי פטירת אאמו"ר [בעל שם שלמה] זי"ע [שהיה פרשת שלח תרנ"ג], היה העולם חשוך בעדי, ולבי שבור לשברי שברים, והנה אמרו לי שהרבה מאנ"ש ובתוכם חסידים נכבדים באו אצלינו לשבת קודש. שאלתי למה באו, והרי אאמו"ר הלך למנוחות ואיננו בין החיים? וענו לי שבאו לשבות בצילי - הרב החדש. התשובה היתה תמוהה אצלי, הרי הכרתים לחסידים ואנשי מעשה, וביניהם בעלי מדריגה, וזכו להסתופף בצל קדשו של אאמו"ר, ויודעים איך נראה צדיק אמת העובד את ד' במסי"נ ממש, ומה הם מחפשים אצלי? עד שכמעט ולא רציתי לקבלם. אך שבתי והרהרתי בלבי, שבודאי לא באו בזכותי, אלא לכבוד בית אבא, שרצונם לכבוד את אאמו"ר גם במותו, וגם ברצונם לחזק אותי בעת קשה זו, ועל-ידי מחשבה זו הוקל אצלי לקבלם.

והנה בכל ימי האבלות לא למדתי תורה (כדין האבל האסור בתלמוד תורה), ורק בליל שבת קודש הנ"ל רציתי ללמוד, ופתחתי בכתב יד קדשו של אאמו"ר זי"ע [היינו חיבורו בכת"י "שם שלמה" על התורה] בפרשת השבוע [שלח], וראיתי דברי קדשו במאמר הראשון שכתב לפרש:

"איש אחד איש אחד למטה אבותיו תשלחו כל נשיא בהם". "איש אחד איש אחד" הוא לשון התנשאות, כמו אחד המיוחד שבעם, (עיין פירש"י תולדות כו, י ד"ה אחד העם), והיינו שהוא מתנשא רק "למטה אבותיו" בשביל מטה אבותיו, שהיה אביו גדול וצדיק, והוא סומך על-זה בלבד, וחושב שאין-צריך ללמוד ולעבוד את הש"י כראוי, "תשלחו" מאליכם (כמו שפירוש הרמב"ן על-הפסוק (בראשית לז, לב) וישלחו את כתונת הפסים, עיי"ש), והיינו שלא יעלה זה על לבכם, ואמר הכתוב "כל נשיא בהם", כל התנשאות ועלייה שיהיה לאדם, הוא רק 'בהם' בלבד, ולא מחמת אבותיהם בלבד, על-זה תשגיחו העיקר, אלא שזכות אבותיו מסייעתו.

סיים רבינו הדרכי תשובה: "האב איך פארשטאנען אז דער טאטע האט מיך געמיינט"...

ויעלו ויתרו את הארץ... (יג, כא)

סיפר רבינו הק' בעל מנחת אלעזר זי"ע:

פעם אחת, לאחר פטירת רבינו הבעל-שם-טוב זי"ע, בא הגה"ק בעל תולדות יעקב יוסף זי"ע אל המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, באחד מימי החול, בהיותו ממלא-מקומו של הבעל-שם-טוב זי"ע [ועל שבת קודש לא נסע, כי הוא בעצמו היה מנהיג ישראל במקומו]. בעת שהיה שם, אמר הגה"ק בעל התולדות להמגיד זי"ע:

- כמדומני שלא נעלם ממני דבר מכל מה שמע"כ יודע מרבינו הבעש"ט זי"ע. עם-כל-זה, אולי מרגיש מע"כ שיש לו ידיעה שממני היא נעלמה, אזי אבקשו מאד שיספר לי.

שאל אותו הרב המגיד זי"ע:

- היודע מע"כ מה היה ענין המטפחת הגדולה שהיתה תלויה בבית המקוה, בחלל הבית?

ענה ה"תולדות" שאינו יודע.

סיפר לו המגיד זי"ע:

- כידוע היה נוהג רבינו הבעל-שם-טוב בכל ערב שבת קודש אחר חצות היום, לאחר המקוה, לפשוט מעליו בחינת "חוץ לארץ", ולהלביש עצמו בחינת "ארץ ישראל". ואז היה מתבונן בעמקות רבה בקדושת ארץ ישראל, והולך בזה ממדרגה למדרגה עד שהגיע להתפשטות הגשמיות. וכלום היה חסר לו מזה רק מה שהיה גופו הקדוש על קרקע חוץ לארץ. על-כן הכינו מטפחת גדולה, וקשרוה לג

וקירות הבית, ומשם היה תולה למטה באויר. ועל-זה היה רבינו מקשר ותולה את גופו הקדוש, כדי שיהיה עומד גבוה מקרקע חוץ לארץ לערך אמה באויר, להיות מופשט מבחינת "חוץ לארץ", ולהתקשר בכח ובפועל לבחינת "ארץ ישראל"...

בבואכם אל הארץ (טו, יח)

סיפר רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע:

כשבא הגה"ק רבי יעקב שמשון משיפטייווקא זי"ע לארץ הקודש, נשא משלו ויאמר:

"בנסעי לארץ הקודש, טרם נסיעתי מאיסטאמבול בספינה, אמרתי לה' בעל דבר': כרטיס-נסיעה [בילע"ט] עולה סכום גדול. בחר לך איפוא מן השנים: או שאתה תיסע לארץ ישראל ואני אשאר בחוץ לארץ, ויהיה לי טוב בלעדך בחוץ לארץ. או שאתה תשאר בחוץ לארץ ואני לבדי אסע לארץ הקודש, כי לשלם עבור שני בילעטע"ן בעד שנינו, אין לי ממון ולא כח. בחר לו ה' בעל-דבר' שהוא ישאר בחוץ לארץ, ואני לבדי אסע לארץ הקודש. וזה היה בודאי טוב מאוד, ושמחתי מאוד בנסיעתי על הספינה.

"והנה בבואי לארץ הקודש, מיד על הנמל ראיתיו לה' בעל-דבר' עומד שם, וצעקתי מכאב לבי:

- מה אתה עושה פה? הלא הנחתך באיסטאמבול, והבטחת לי שתשאר שמה!

"והייתי בעיניו כמתעתע, ויען ויאמר:

- אתה תשאלני מה אני עושה פה, הלא כאן אני דר בקביעות! ומה שאתה אומר שדיברת עם אחד כתמונתי באיסטאמבול, זה היה בודאי שלוחי בחוץ לארץ..."

באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לד' (טו, יט)

בספר בית שלמה (מאמר כתר תורה אות ל) מסופר:

לאחר נישואיו של רבינו בעל שם שלמה זי"ע, היה משים לילות כימים בהתמדה נפלאה בלימוד תורה הק'. בדרך כלל היה ניעור כל הלילה עד אור הבוקר. גם באותן לילות שהלך לשכוב מעט, היה קם בחצות לילה, ולתכלית זה הכין לו בחדרו תרנגול שחור להקיצו משנתו. בגלל קולות משונות של תרנגול שחור זה, נחלתה מחברתו הטהורה הרבנית הצדיקת ז"ל בחולי כאב ראש נורא ל"ע (הנקרא מאיגרען בלע"ז). הרופאים ציוו עליה לשתות הרבה חלב ומיני אפייה עם חמאה, ולצורך זה נתן לה אביה - הרה"ק רבי שמעלקא מסאסוב זי"ע - מעות מידי שבוע בשבוע.

באותו זמן, התחילו להדפיס את הש"ס בשלמותה בעיר טשערנאוויטץ, והיה אפשר לקנותם בתשלום של ג' זה"כ בכל חודש וחודש, ועל כל תשלום היו מקבלים מסכת אחת. רבינו זי"ע השתוקק מאד לקנות את הש"ס, אבל מחמת מחירו הגבוה וחסרון כיס, לא היה באפשרותו להשיגו. בראות זוגתו הצדיקת זאת, אמרה לבעלה שהיא מקבלת לקנות בעדו את הש"ס על חשבונה. מאין לקחה הכסף הדרוש? היא צמצמה מפיה את ההכרחי ולא אכלה כלל ארוחת לילה, ותחת פת לחם נקי וחמאה או מעט חלב, חסכה המעות שקיבלה מאביה ושילמה בכל פעם בעד מסכת אחת. רבינו זי"ע לא ידע מזה מאומה, והיה בעיניו לפלא מאין מצאה בידה אפילו פרוטה לפרטה. עד שפעם אחת ראה שבזמן אכילת ארוחת-לילה, היא מפררת פירורים מחתיכת לחם על השלחן, כדי שיסברו שאכלה, וכך מסתירה מעשיה הטובים. אז הבין דרכה, והתפעל על פעולת צדקתה ותרומת מדותיה.

כשסיפר רבינו שליט"א סיפור זה (כ"א סיון תשנ"ז) אמר:

"בהיותי נער היה תמוה בעיני: הלוא רוב רובו של ספר בית שלמה, רשם המחבר ממה ששמע מרבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע [ואחרי שרשם המחבר את הדברים, נתנם שוב תחת בקורת רבינו זי"ע, והוא מחק והשמיט הרבה דברים]. ואם-כן יפלא, למה דקדק רבינו זי"ע לספר - ושיהא רשום זאת בספר - פרט זה שהיה התרגול שחור. מה נפקא-מינה לידיע צבע התרגול. וביותר, למה אכן לקח תרגול שחור, במקום שזה הגורם לחולי כאבי הראש של הרבנית זי"ע. ונשאר הדבר אצלי לפלא.

"אמנם במשך הזמן למדתי בזהר הקדוש וראיתי שם (ח"א צב, ב) מסופר שר' אבא בא בדרך לטבריה לכפר טרשא, וכשרצה לשכב, שאל ר' אבא את בעל הבית אם יש לו תרגול, משום שהוא קם בחצות לילה ממש, וצריך לתרגול שיעיר אותו. אמר לו בעל-הבית שאינו צריך תרגול, כי יש לו שם כלי משקל... שעושה רעש גדול הנשמע בכל הבית, ואז הוא חצות לילה ממש... עיי"ש. וכתב על-זה בסידור הר"ר שבת ז"ל, שאם התנאים הקדושים עשו המצאות, כגון תרגול והמשקל, להתעורר בחצות, בודאי יזהר כל אחד שלא לסמוך על רגילתו להתעורר בחצות. ובפרט שצריכים להתעורר ב"חצות ממש", כלשון הזהר. ולכן יזמין לעצמו תרגול שחור דייקא, כי בטבעו מדקדק יותר על הזמן.

"הרי, שמה שלקח רבינו תרגול שחור לעוררו בחצות, יסודו מדברי הזהר והאריז"ל.

"מזה למדתי כמה צריך לדקדק בסיפורי צדיקים המסורים מדור דור, שאין לנו לסמוך על עצמנו להשמיט פרטים אשר לא נראים חשובים בעינינו, כי כל פרט ופרט היא תורה ומסורה שלימה. ומה שאין מובן לנו כעת, אולי נזכה בזכות אמונה פשוטה בהשי"ת ובעבדיו, להבין ולהשכיל".

הלכה ומנהג

ייעלו בנגב ויבא עד חברון (יג, כב)

מלמד, שפירש כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות,
אמר להן: אבותי, בקשו עלי רחמים שאנצל מעצת מרגלים.
(סוטה לד, ב)

דורש אל המתים?

מנהג העולם הוא לילך להשתטח על קברי צדיקים לעורר רחמים להיושע ברוחניות ובגשמיות, ורבים נוהגין לבקש בלשון נוכח שיתפללו בעדינו. והנה יש שעוררו על מנהג זה שלא יהא בכלל (דברים יח, יא) "ודורש אל המתים". ראה מה שכתב הב"ח (יורה-דעה סוף סימן ריז): ראיתי תשובה על-שם מהר"ר חיים פלטיאל על הנודרים לילך לבית-הקברות, קצת היה נראה כדורש אל המתים, דכלב שנשתטח על קברי אבות התפלל שם במקום קדושה כדי שתהא תפלתו נשמעת... אך נשים ובני אדם שאינן יודעין זה לא ידעתי הליכתן למה...

רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע (בשו"ת מנחת אלעזר חלק א סימן סח, ובשיירי מנחה שם) מעיר על דברי מהר"ח פלטיאל - איך כתב שכלב השתטח רק מחמת שרצה להתפלל על מקום קדוש, מה-שאינ-כן לבקש מהמת להתפלל בעדו אסור, הרי בגמרא אמרו בפירוש שכלב ביקש מהאבות שימליצו בעדם, ואמר "אבותי, בקשו עלי רחמים". ועל מה שעורר שהוי קצת "ודורש אל המתים", אי-אפשר למימר הכי, שהלא הש"ס והזהר מלאים עם סיפורים שהלכו התנאים ואמוראים לדבר ולבקש מהמתים. וכגון

הא דמסופר בש"ס (תענית כג, ב) ברב מני שהיו מצערים אותו בני בית הנשיא, השתטח על קבר אביו, אמר לו: אבא אבא, אלה מצערים אותי, יום אחד עברו בני הנשיא ליד הקבר, נתפסו רגלי סוסייהם, עד שקיבלו עליהם שלא יצערו אותו. הרי שרב מני התפלל על קבר אביו וצעק אבא אבא כו'. וכן כהנה רבות.

ועל עצם הקושיא, למה אין זה בכלל "דורש אל המתים", כותב רבינו זי"ע שפשוט, ש"דורש אל המתים" הוא רק על-דרך המבואר להדיא בשולחן ערוך (יורה דעה סימן קעט סעיף ג) "זה שמרעיב עצמו ולן בבית הקברות כדי שתשרה עליו רוח הטומאה". אבל להתפלל שמה לא הוי בכלל. ואכן הב"ח בעצמו סתם דעתו להלכה, שסיים לאחר שהביא דברי מהר"ח "מיהו כבר החזיקו במנהג זה ואין מוחה... ואין לשום מורה למנוע ולבטל מנהג זה".

ובאמת, מציין רבינו זי"ע (שם), קושיא זו כבר הוקשו בזהר (ה"ג ע, ב), ששאל ר' ייסא שבשעה שהעולם צריך לגשמים למה הולכים אל המתים להתפלל, והא כתיב "ודורש אל המתים", ואסור. והשיבו לו, שהאיסור של "ודורש אל המתים", הוא דוקא "אל מתים", היינו רשעי עולם שנקראים תמיד "מתים", מה-שאינ-כן ישראל, שהם צדיקי אמת, עליהם קאי שלמה "ושבח אני את המתים שכבר מתו" - שכבר מתו פעם אחרת, היינו שהמיתו עצמם על התורה, אבל לא מתו עתה, כי עכשיו "המה חיים עדנה", עיי"ש.

רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע מסיק שאדרבה, "מצוה" לילך על קברי צדיקים להתפלל ולבקש שיליצו בעדינו לטובה (וכן משמע מלשון מהרי"ל בהלכות ראש השנה), וכן ללמוד שם מדבריו של אותו צדיק. ובפרט הדברים אמורין ביום הילולא של צדיק, וכמפורסם מה שמביא רש"י (יבמות קכב, א) בשם תשובת הגאונים ש"כל הנך ריגלי דאמוראי, היינו יום שמת בו אדם גדול, קובעים אותו לכבודו, ומדי שנה בשנה כשמגיע אותו יום מתקבצים תלמידי חכמים מכל סביבו, ובאים על קברו עם שאר העם להושיב ישיבה שם".

ועיין בדרכי חיים ושלום (תתרכ-ג) אשר מנהג רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע היה לילך כמעט בכל ערב-ראש-חודש על ציון אבותיו הקדושים זי"ע, אשר מנוחתם כבוד בעיר מונקאטש. וכן ביום ל"ג בעומר (שם תרלה). וכן בערב ראש השנה קודם תפלת שחרית (שם אות תש). ועיין רמ"א סימן תקפא סעיף ד בשם מהרי"ל הלכות ראש השנה אות ג. ובטעם הדבר, עיין שער ישכר מאמר הסליחות אות טז).

בדרך לקבר של צדיק

ההולכים על ציוני הקדושים, ובפרט בבית הקברות הישנים שאי-אפשר עוד להכיר צורת הקבר, מותר לדרוס על שאר הקברים כדי שיבוא לציון של הצדיק. ולא קפדי בזה, כיון שהוא מצוה. ועוד, שהרי אומרים שם תפלות ומזכירים לטובה - בין

הצדיקים - בעד כל הטמונים בבית הקברות שם (נימוקי יורה דעה סימן סד בכת"ק, הובא בדרכי חיים ושלום אות תתריח. ועיין מסעות ירושלים מאמר סדר יום שני).

טבילה במקוה

קודם שהולכים לציון של צדיק, צריכין להיזהר לטבול במקוה טהרה (דרכי חיים ושלום אות תתרכ). ועל הא דמבואר בשלחן ערוך (סימן תקנט) שבט' באב הולכין על קברי ישראל, כותב רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע בספרו נמוקי אורח חיים (שם ס"ק ג), שרבותינו ואבותיו הקדושים לא הלכו אז, כיון שאי אפשר לילך מקודם למקוה.

ביום תשעה באב

מלבד זאת כותב רבינו זי"ע (שם) דגם יש לחוש מליך בתשעה באב בבית הקברות, מחמת שהזמן גורם אז לשליטת החיצונים ח"ו, שאז בו ביום הוא שליטתן. וגם עיקר הכונה להשתטח על קברי הצדיקים שסייעו לעלות תפלתנו למעלה בעת רחמים ורצון כמו שכתוב במהרי"ל (הלכות תענית אות יח), ואז הוא בחינת (איכה ג, ח) גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי. על כן מנהגינו שאין הולכין אז. ויש קצת קהלות בפולין, מהמחמירים להחזיק במנהג הישן המבואר בשלחן ערוך לילך על הקברות, והולכין רק סביב הגדר בית הקברות ולא לתוכה פנימה, מטעמים הנזכרים.

בתוך הי"ב חודש

איתא בזהר הקדוש (ח"א רכה, א): "תנינן, תריסר ירחי האי נפש אייה מתקשרא בגופא בקברא ואתדני בדינא כחדא, בר ההיא נפש דצדקייא כמה דאוקמוה, וזמינא בקברא וידע בצערא דיליה, ובצערא דחיי לא ידע ולא אשתדלת עלייהו [למדנו, י"ב חדשים הנפש מתקשרת בגוף ונידונים יחד בדין, חוץ מנפש הצדיק כמו שביארנו, והיא נמצאת בקבר ומרגשת בצער שלה, ולא מרגשת בצער החיים ואינה משתדלת להתפלל עליהם]. ולבתר תריסר ירחי אתלבש בלבושא חד, ואזיל ושאט בעלמא וידע מן רוחא מה דיידע, ואשתדל על צערא דעלמא ולמעיי רחמי ולמנדע צערא דחיי [ואחר י"ב חודש מתלבשת הנפש בלבוש אחד, והולכת ומשוטטת בעולם ויודעת מן הרוח מה שיוודעת, ומשתדלת על הצער שבעולם לבקש רחמים ולהרגיש צער של חיים].

וכותב על זה רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע (דברי תורה מהדורא א אות כח) - הרי מציינו מפורש מדברי הזהר מה שנוהגין העולם "שאין הולכין תוך י"ב חודש על קבר לבקש רחמים - להשתדל ולהמליץ בעדם", כי הרי אז עדיין אינה מרגשת בצער החיים ואינה מתפללת עליהם, ורק לאחר י"ב חודש - שאז היא מבקשת רחמים על צער שבעולם, שפיר הולכין שמה לבקש רחמים.

ברם, כל זה נאמר רק על אנשים פשוטים, מה-שאינ-כן בצדיקים, נכון לילך גם בתוך י"ב חודש לעורר רחמים ולבקש על צערא דחיים, מכיון שנפש של צדיק אינה בכלל זה, כמבואר בזהר, וממילא "יוכל הצדיק להשתדל מיד לטובת החיים, כמובן".

בעת קבורה בבית החיים

כותב רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע בספרו דברי תורה (מהדורא שתיאתה אות ח): "שמעתי מפה קדוש מרן אאזמור"ר זי"ע מפה קהלתינו, ונובע ממקום אבותי הקדושים זי"ע (דינוב), המקובל בידם כי אין לילך להתפלל על ציון ואהל הצדיק בעת שקוברים אז בבית החיים הלז איזה בר מינן, כי אז המתים בבית החיים אתרגזו ונתעוררו דינים ר"ל ואין עת רצון ורחמים אז". ומקורו מזהר הקדוש נשא (קכו, ב).

כהנים על קברי צדיקים

בשו"ת מנחת אלעזר (חלק ג סימן סד) דן רבינו הק' זי"ע בארוכה בענין הליכת כהנים על קבר צדיקים. ותוכן-דבריו-הק' הם, דמשמשים ותלמידים של גדולי וצדיקי הדור מעיקר הדין יכולים ליטמא להם, ואפילו כהנים. אולם, מכיון דחיישינן שמא יבואו להקל באחרים שיטמאו להם, "כי אם יתפרסם זה לכל העולם להיתר בגדול הדור ואדם חשוב ביותר... אז ינהגו קולות גדולות בזה, בכל תלמיד-חכם ורב... ויפריזו על המדה... ויטמאו לו שלא ברשות... על-כן יש-לומר שלא נהגו בכלל בפירסום ההיתר בזה". והיינו, שבאמת היה מקום גדול להתיר מעיקר הדין בתלמידי גדול הדור.

ברם להלכה ולמעשה, כותב רבינו זי"ע, שבכל אופן לא יטמאו בזמן-הזה הכהנים, אפילו לרבותיהם מגדולי הדור, ואף-על-פי שצדיקים אינם מטמאים, אפילו-הכי למיגדר מילתא אסרו לכהן ליטמא בכל אופן, ועיי"ש עוד באריכות דבריו, ובדברים הנוגעים למעשה.

והנה, במסעות ירושלים (סדר יום שני) מסופר, שרבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע שאל את דעתו של הסבא קדישא רבי שלמה אליעזר אליפנדרי זי"ע להלכה ולמעשה, בענין מה שכהנים נוהגים היתר והולכים על קבר רחל אמנו. וענה לו הסבא קדישא זי"ע: יש לי על-זה תשובה ארוכה (נדפסה בנספחות לספר מסעות ירושלים) ללמד זכות על הכהנים שנוהגים היתר עוד מאבותיהם תלמידי-חכמים ויראי-אלקים לילך על קברות אבות ואמהות ושאר קברי צדיקים, אבל להורות למעשה היתר לכתחלה, איני מתיר לשואלי בזה.

מילין שפירין

~את ד' הוא מגדף ונכרתה הנפש ההוא גו' (טו, ל).~

וברש"י: דרשו רבותינו (כריתות ז, ב) מכאן למברך את השם שהוא בכרת.

השם מישראל, ואחד השומע מפי הגוי, חייב לקרוע. וכן פסק הטור (יורה דעה סימן שמו).

ואפשר, שאף לשיטת הירושלמי, שמחויבים לקרוע כששומע מנכרי ברכת ד', הרי זה משום דנכרי בר חיובא הוא, כי בן נח מצווה על ברכת ד'. אבל רוח, לאחר מיתה, כיון דמת ונעשה חפשי מן המצוות, ואף ממצות לא-תעשה, דהרי "כלאים" לא-תעשה הוא, ואפילו-הכי עושין ממנו תכריכין למת (רמב"ם פ"י מהלכות כלאים הכ"ה), לכן אפשר שהשומע ברכת ד' מפי המת, אינו חייב לקרוע, אף שברכת ד' הוא בלא-תעשה (שמות כב, כז) אלקים לא תקלל.

בספר שו"ת דבר אליהו (סימן נה) דן המחבר הגאון אבדק"ק טרלא זצ"ל, אודות "אשה אחת, שנכנס בה רוח רח"ל ממומר אחד, ודיבר דברים מכוערים, ושת נגד שמים פיו, עד שהגיע לברכת ד'. ונסתפקתי אם השומע מחויב לקרוע כדין השומע מישראל מומר".

המחבר זצ"ל מצדד שאלתו: דהנה פסק הרמב"ם (פ"ב מהלכות עכו"ם ה"י) "כל השומע ברכת השם חייב לקרוע... והוא שישמענה מישראל... אבל השומע מפי העובד-כוכבים אינו חייב לקרוע, ולא קרעו אליקים ושבנא - אלא מפני שרבשקה היה ישראל מומר". והוא מש"ס בבלי סנהדרין (ס, א). אבל בירושלמי (סנהדרין פ"ז ה"ח): תני ר' הושעיה, אחד השומע קללת

כל-זה יהא חייבין לקרוע על ברכת ד' של אותו רוח. כי "ברכה זו יצאה על-ידי פה האשה, שהוא בעלת חיוב. ואין לומר דהא הוות אנוסה מהרוח הרובץ בה, זה אינו, שהרי גם העדים שאומרים לפני בית-דין להעיד מה שאמר המגדף, הם אנוסים מצד מצות התורה להעיד, ואף-על-פי-כן היו הבית דין קורעין בשעה שהעידו" (סנהדרין נו, א), עיי"ש עוד באריכות דבריו.

רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע (שו"ת ח"ג סימן כה) מביא תשובתו בזה, בענין בר חיובא לענין גידוף ד' והזכרת שם שמים לבטלה. וכתב עליו: "אולם בגוף העובדא, קשה לומר דזהו היה רוח או דיבוק המחורף ומגדף את ד', כיון דהם יראים את ד' הנכבד והנורא, מכל-שכן לגדפו. וכדאמרינן (מגילה ג, א) "שמא שד הוא, שאני התם דאמר ליה כי אני שר צבא ד', ודלמא משקרי, גמירי דלא מפקי שם שמים לבטלה". ודברי חז"ל אמת בקבלתם. מכל-שכן שלא יגדפו את ד'. אלא ודאי דזה היה משוגע שעשה כן, וגידיף בדבריו, ובטעות חשבו אז שהיה רוח. וגם על משוגע, כיון דהוא שוטה, ואינו בר חיובא, צריך עיון אם חייב השומע לקרוע, עיי"ש.

ברם, מאידך יש לומר, דדוקא ממצות שנוגע לגוף, יצא המת לחפשי, מפני שהגוף בקבר עומד להיות כלה ונאבד, אבל ממצות הנוגעים לנפש ורוח, היינו לדיבור, אין המת חפשי. וראיה לזה, מהא דמסופר בכתובות (עו, ב) על רבי יהושע בן לוי שכשהגיע זמנו ליפטר, הוליכו מלאך-המות לגן-עדן להראות לו מקומו, ונכנס חי לגן עדן, ונשבע רבי יהושע בן לוי שאינו יוצא משם. "אמר קודשא בריך הוא אי איתשיל אשבועתא [אם נשבע בשבועה מעולם ונשאל עליה להתירה] ניהדר, אי לא - לא ניהדר", עיין שם. הרי מזה, שאף לאחר הסתלקותו היה אסור לו לעבור אשבועה. ואין לחלק דשאני רבי יהושע בן לוי שנכנס חי לגן עדן, כי סוף סוף בא לגן עדן רק עם נפשו ורוחו, ולא עם גופו, דכי נאמר דלרבי יהושע בן לוי היה אסור לעשות תכריכין מכלאים [וראה בסדר הדורות שהביא מימרות דש"ס ומדרשים שלא נכנס חי לגן-עדן, רק שלא שלט בו מלאך-המות, עיי"ש], אלא ודאי שאין חילוק. וכמו שרבי יהושע בן לוי לא היה חפשי ממצות השייך לנפשו ורוחו, כמו כן כל מת חייב במצות השייכים לנפשו ורוחו - בדיבורו.

וממשיך שם, שאף אם-תמצי-לומר דמת נעשה חפשי מכל המצוות, עם-

יומא דהילולא

הרה"ק רבי קלונימוס קלמן הלוי אפשטיין זי"ע בעל מאור ושמש א' תמוז תקפ"ג

גילוי אברהם אבינו

מספר רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע (שער יששכר מאמרי חדש תשרי מאמר תקע בשופר אות כד), מה שסיפר הרה"ק ר' ארון זצ"ל מקראקא בנו של הרה"ק בעל מאור ושמש זי"ע, לפני רבינו בעל בעל שם שלמה זי"ע, מה ששמע מאביו, מה שאירע לו בבית רבו הרה"ק בעל נועם אלימלך מליזענסק זי"ע:

הרה"ק בעל מאור ושמש זי"ע היה מקודם, בימי נערותו, משמש לפני ולפנים אצל הרה"ק בעל נועם אלימלך זי"ע, בביתו בליזענסק, ולן בביתו זמן רב, כי לא קבלו הרה"ק בעל נועם אלימלך בין תלמידיו, עד שיהיה מקודם משמש אותו.

פעם-אחת, סמוך לחצות הלילה, ראה בחדר השני אשר שכב בו הגה"ק בעל נועם אלימלך זי"ע, זקן אחד יפה תואר ומלא רחמים. הזקן ישב על מטתו של בעל נועם אלימלך, בעת אשר בעל נועם אלימלך עודנו שוכב. והתבונן שדיברו ביניהם כשעיני שניהם זלגו דמעות כמים, אבל לא שמע כלל אמריהם. פתאום, לא ראה עוד את הזקן בהחדר. הרה"ק בעל מאור ושמש, שהוא בעצמו סגר הדלת מבפנים, ידע שלא היה באפשרות שהלך החוצה. ואז הבין בבירור שלא היה אדם גשמי מהאי עלמא, והתיירא מאוד.

למחרת בבוקר הכיר בו הגה"ק בעל נועם אלימלך שמתירא, ושאלוהו בעת

ששימשו:

- קאלמיש מדוע פניך זועפים, ורעיונתך משוטטים בפחד.

ענה בעל מאור ושמש:

- לא ידעתי מי הוא הזקן אשר ישב בלילה שהעברה על מיטת רבינו? וגם לא אבין פשר בכיית שניכם.

שאל אותו בעל נועם אלימלך בלשון של תימה:

- האם ראית ואינך מכירו?

ענה ויאמר:

הן, אינני מכירו.

ענה לו רבו הגה"ק בעל נועם אלימלך זי"ע:

- אוי לבן שאינו מכיר את אביו! והמשיך בעל נועם אלימלך לומר באנחה ובקול התעוררות: הלא זה היה אברהם אבינו. ובכינו כאשר דברנו יחדיו כדת מה לעשות להושיע עם בני ישראל בצרות גלותם...

לכבוד שבת קודש

סיפר רבינו בעל שם שלמה זי"ע, מה ששמע פעם אחת בצאנז מאת הרה"ק רבי אהרן מקראקא זצ"ל:

הגה"ק בעל מאור ושמש זי"ע נהג מתחילה לומר תורה בשבת קודש ויום טוב אחר כל מאכל ומאכל, ולפעמים נמשכו דברי התורה הרבה עד שנצטננו המאכלים אשר לפניו. וגילו לו מן השמים, שמקפידין עליו בזה שמניח למאכלי שבת קודש להצטנן, אף שהוא על ידי שאומר דברי תורה.

ומאז ששמע רבינו בעל שם שלמה זי"ע דברים אלה, היה נזהר שלא לדבר אפילו דיבור קל בתוך הסעודות של שבת קודש, ונהג לומר דברי תורה אצל השלחנות בשבת קודש ויום טוב רק אחרי כל המאכלים שהעלו על שלחנו, וגם הקדים זמירות שבת קודש לפני אמירת דברי תורה. וזה רק בסעודות שבת ויום טוב, אבל בימות החול, כגון סעודות פורים ושושן פורים וכיוצא בהם, היה מסיח בהם גם תוך הסעודות שיחות קודש (ראה בית שלמה אות אות קלו, דרכי חיים ושלום אות תד בהגהה א, קונטרסי עולת שבת תש"ס - ליל שבת קודש בהעלותך).

אבקש גם לחזור ולקבל על עצמכם
ללמוד שיעורים קבועים בספרי רבותינו הקדושים זי"ע...
ולהרבות עוד להגות בספרי רבותינו הקדושים איש לפי כוחו,
ובפרט בשבתות וימים טובים, שהם חיות נפשנו.

ממכתב קודש של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
להתאספות אנ"ש בארה"ק בשבת שלפני כ' סיון תשס"ט

